

מתוך 'מחברת של משוררת'

- החרוז החופשי אינו מחליף את הזריחה באור, אבל הוא כן, במידה מסוימת, מחליף את השמע בקצב.
- אסור שתהיה חלוקה בין המחשבה לבין הבשר העוטה אותה, ההרמוניה.
- הריתמוס הוא אחד מהמתרגמים הראשיים בין חלום לבין מציאות.
- בעולם הצלילים עשוי הריתמוס להיות מתואר כמה שהאור מהווה בעולם הנראה. הוא מעצב ומעניק משמעות חדשה.
- "זמן הוא בראש ובראשונה צורתו של החוש הפנימי" – שופנהאור ('מתוך ידיעה מוקדמת'), העולם כרצון וכאידיאה. ריתמוס, לפיכך, הוא צורתו של החוש הפנימי כאשר זה השיג את מלוא המודעות והפך לבר-ביצוע. ריתמוס הוא החוש הביצועי, או הנשמה הביצועית.
- בשירים מסוימים, ניתן לומר ששינויי הריתמוס והמהירות הם כמו שינויים בטמפרטורה.
- בספרו על בטהובן כותב ריכרד וגנר, "זה עניין של ניסיון, שלצידו של העולם שמציג את עצמו כנראה בזמן יקיצה כמו גם בזמן חלימה, אנו מודעים לעולם נוסף שמגלם את עצמו באמצעות צליל... עולם צליל אמיתי ששוכן לצד עולם של אור, והם מקיימים ביניהם את אותה מערכת יחסים שבין חלימה ליקיצה. זהו אותו עולם צליל שבו רבות מן ההערות בספר זה עוסקות.

• היסטוריונים רבים של פרוזודיה אנגלית העסיקו את עצמם בעיקר בהשפעה על הריתמוס שיש למגוון ולשינויים בהטעמות ובאפקט האליטרציה; אך למיטב ידיעתי, חרף העובדה שמר רוברט גרייבס כתב פרק מעניין ביותר על המרקם עצמו ("טכניקות בשירה מודרנית") – כפי שאמרתי בספרי על אלכסנדר פופ, השפעת המרקם על הריתמוס ועל המהירות לא נלקחה בחשבון. האמת היא שמרקמו של השיר זכה להתייחסות רק במונחים של שומן או רוזן, וזכה להכרה כזה שעשוי לייצר עושר, או מתיקות, או אכזריות בשיר; אך העובדה שהמרקם אחראי במידה רבה לריתמוס ולשינויים במהירות השיר, לא זכתה להכרה. התפקיד המסוים שמשחקים השימושים השונים של עיצורים, הברות, עיצורים-שפתיים ושורקים לא זכה למספיק התייחסות.

• סזאן הכריז: "לא ניסיתי לייצר את הטבע, עסקתי בלייצג אותו" - מצוטט מתוך 'ההנאות העיקריות בחיים' מאת מרטין ארמסטרונג. הצייר הגדול חייב להיתפש כצודק, בהתאם לצרכים של האמנות שבה הוא עסק. אך בשירה ההפך הגמור הוא הנכון. ייצוג הטבע בשירה – אין משמעו שהטבע צריך להישמע או להיראות דרך מצבי-רוח, אלא שהטבע לא הצליח להיטמע בתוך המשורר, לא "חדר לתוך האיש כמו לחם אל תוך גופו".

• "ארצות, והדברים מהם עשויים ארצות, הרכיבים, הכוכב עצמו, חוקי הכוכבים ואלו של האדם, עברו בתוך האדם הזה כלחם אל תוך גופו, והיו לא עוד ללחם כי אם לגוף" (אמרסון, 'אפלטון או הפילוסוף').

• "כשאדם מרים עצמו אל עבר הרקיע, כך גם מבטו על העולם הרוחני הופך פשוט יותר ומילותיו פחותות" – דינוסיוס האראופגיטס, 'תיאולוגיה מיסטית'.

השירה הטובה ביותר של זמננו, אף שמייחסים לה מורכבות קיצונית, השיגה למעשה סוג חדש של פשטות ודחיסות. העובדה שדמות מרובת-משתנים מצליחה להידחס אל תוך שורה היא מדהימה, מפני שהיא כרוכה בהיתוך של זרמים תחתיים ואורות נגדיים אל תוך רכיב אחד. ורק באמצעות השגת ההיתוך הזה הופכת השירה ל"קולו של העולם".

• פשטות אינה דלות.

• "רוחה של השירה: הרוח הדתית שמחוץ לכל דת מדויקת, היא ללא ספק מה שפול קלודל תיאר במדויק כשסיפר לנו שרמבו היה מיסטיקן בארץ פרא" (קוקטו, 'המקצוען הסודי')
בין מאפייניה של השירה המודרנית במיטבה, בדומה לציור מודרני במיטבו, נמצאת הזהות יוצאת הדופן והכמעט מעוררת אימה של האליל, הסובייקט – זהות שנובעת, באופן חלקי, מפשטות, מהפשטת כל הייתרויות... והדממה יוצאת הדופן, המעוררת אימה כמעט, שבה מוקף אותו אליל.

• "... על משורר גדול נגזר באופן בלתי-נמנע לחדש ביחס לקודמיו במבנה המדויק של חריזתו" (שלי, 'הגנת השירה')

• רבות ומגוונות הן החקירות הניסיוניות שעורכים משוררים מודרניים בהשפעה על הריתמוס, ועל המהירות, שיש לשימוש בחרוזים, אסוננסים ודיסוננסים, שמוחצנים במקומות שונים בשורה, בדגמים פרטניים ביותר; ובהשפעה על המהירות שיש להברות מקבילות, השיטה שמניבה כמעט יותר גיוון מכל מכשיר אחר. הריתמוס והמהירות של שיר מיומן שאינו חרוז שונים מאלו של שיר חרוז שמכיל את אותו מספר רגליים – ושניהם, החרוז והלא-חרוז, שונים במקצת בריתמוס ובמהירות משיר שמסתיים באסוננסים או בדיסוננסים אבל מכיל את אותו מספר רגליים. ושוב, לאסוננסים ודיסוננסים שממוקמים במקומות שונים בתוך השורות ומעורבבים עם חרוזים פנימיים שממוקמים במיומנות, יש השפעה עצומה על הריתמוס ועל המהירות; והשפעתם על הריתמוס, ולעתים, אך לא תמיד, על המהירות, שונה מזו של שורות המכילות חרוזים פנימיים המתוכננים בקפידה ללא אסוננסים ודיסוננסים.

• המשורר משיג את הדגם שלו בצורה אינסטינקטיבית, אך באותו זמן מתוך ידע. בתוכו, הידע הפך לאינסטינקט, ודרך יצירת השיר, הידע פועל בתוכו כאילו היה הטבע לבדו.

כשהשיר כמעט גמור, כשההשראה ביטאה את רצונה, אז, ורק אז, הידע שב להיות ידע מודע.

ההבדל בין המשורר לבין אדם שאינו משורר, חרף העובדה שהוא עשוי לכתוב (וללא ספק אף עושה זאת) ערימות של שורות שיר, נמצא בחלקו בעובדה שלמשורר יש את אותו ידע אינסטינקטיבי.

• "שירה אינה מזילה דמעות 'כמו שהמלאכים בוכים', אלא דמעות טבעיות ואנושיות; היא לא ניחנה במוגלה שמיימית שמבחינה את מיציה החיוניים מבין אלו של הפרוזה; אותו דם אנושי זורם בעורקיהן של שתיהן" – וורדסוורת', מבוא ל'בלדות ליריות' (1800-1805).

• האמונה הזו ייצרה, על-פי רוב, תוצאות נפלאות עבור משוררים גדולים שהכריזו עליה. אך היא מסוכנת באופן עמוק. על השירה "לבטא דבר-מה מעל לפיו של בן-תמותה", אם לצטט אמרה מתוך 'תגליות' מאת בן ג'ונסון.

• "שרטטים טהורים הם פילוסופים המביאים את המהות לצורה מופשטת" (בודלר, 'קוריוזים אסתטיים'). משוררים מודרניים רבים עשויים להיחשב שרטטים – בדיוקם, ובהיעדר ייתירות, ערפול או רומנטיציזם.

• O Soleil c'est le temps de la raison ardente

(אח, שמש, הזמן שבו ההיגיון מתלהט)

קראתי פעם, ואני לא מצליחה לאתר עכשיו איפה, את השורה הזו של גיום אפולינר. אני חושבת שהשירה, בנקודת הזמן הזו, חיה במזג-אוויר שבו ההיגיון מתלהט.

(מאנגלית: ערן הדס)